

בס"ד. משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם-אב ה'תנש"א.

וראש (שכולל כל פרטי הענינים דנחמתא"ד) שבע דנחמתא"ד — שייך לפרשת ואתחנן ("נחמו לואתחנן") שקורין לעולם בשבת שאחר תשעה באב.

ונקודת הביאור⁸ — ש"נחמו נחמו עמי", "נחמה בכפלים"⁹, "על בית ראשון ועל בית שני"¹⁰, היא הנחמה דבנין ביהמ"ק השלישי בגאולה השלישית, בית נצחית¹¹ וגאולה נצחית (שאין אחרי גלות¹²), וענין זה שייך גם ל"ואתחנן", תפלת¹³ של משה להכנס לארץ, כידוע¹⁴ שאילו זכו ישראל לכניסה לארץ ולבנין ביהמ"ק ע"י משה, היתה תיכף ומיד גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי.

ב. אבל:

בפרשת ואתחנן מודגש גם (ובעיקר) שבקשת משה להכנס לארץ לא נתקיימה, כמפורש בקרא¹⁵ "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי", ועד ש"ויאמר ה' אלי גוי אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה עלה ראש הפסגה

א. ידוע¹ שגם ההפטרות ד"שבע דנחמתא"ד (ש"מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה"²) שהם "לפי הזמן ולפי המאורע" (ולא כמו ההפטרות דשאר שבתות השנה שהם "מענין הפרשיות דומה בדומה"³), יש להם קשר ושייכות ל"ענין הפרשיות", כיון שגם המאורעות דזמני השנה ("לפי הזמן ולפי המאורע") שייכים לפרשת השבוע⁴, כדברי השל"ח⁵ ש"המועדים של כל השנה .. כולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השכיל".

ובנדוד⁶, ששבת נחמו, ע"ש התחלת ההפטרה "נחמו נחמו עמי"⁶, התחלת

(1) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 61 ובהערות שם.

(2) רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

(3) טוש"ע או"ח סו"ס תכה.

(4) והפרשיות שהפטרותיהן משתנות בהתאם לשינויים בקביעות זמני השנה (כמו פ' ראה, שכשחל בה ר"ח אלול יש מפטירין השמים כסאי במקום עני' סוערה (טוש"ע שם סתכ"ה ס"ב), וכן פ' וילך, שכשקורין אותה בין ר"ה ליהי"ח מפטירין שובה במקום שוש אשיש שמפטירין כשנצבים-וילך מחוברין) — יש לומר, שבתוכן פרשיות אלו ישנם ב' ענינים שמתאימים לתוכן ב' הזמנים.

ולדוגמא (בשייכות לתלתא דפורענותא שלפני שבע דנחמתא) בפרשת פינחס שהפטרותה משתנית לפי קביעות השנה (שבכמה שנים חלה לפני בין המצרים, ובכמה שנים בתוך בין המצרים) — שבענין הגאולה שבפרשת פינחס נכמודגש בשם הפרשה — "פינחס זה אליהו", מבשר הגאולה, ובתוכנה — חלוקת הארץ ישנם ב' אופנים: (א) גאולה שלפני (ולמעלה מ)בין המצרים, (ב) גאולה שבתוך (ומבטלת ומהפכת) בין המצרים.

(5) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(6) ישע"י מ, א.

(7) טוש"ע שם. וראה לקו"ש שם.

(8) ראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 577 ואילך.

(9) איכ"ר ספ"א.

(10) יל"ש ישע"י רמו תמה.

(11) זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(12) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(13) ועד לתקט"ו תפלות, כמנין "ואתחנן" (דבר פ"א, יו"ד).

(14) ראה מג"ע אופן קפה (הובא ביל"ר פרשתנו). אלשיך אוה"ח ועוד ריש פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' סה. צג. בירא. ועוד.

(15) ג, כו ואילך.

במדרש²⁰ "חמש אותיות נכפלו וכולם לשון גאולה, כ"ך שבו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים שנאמר²¹ לך לך מארצך, מ"ם כו', נ"ן כו', פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר²² פקד פקדתי, צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול לישראל²³ בסוף מלכות רביעית שנאמר²⁴ איש צמח שמו ומתחתיו יצמח²⁵.

ויש לומר, שהשייכות ד"כפל" לגאולה מרומזת גם בלשון הכתוב²⁶ "כפלים לתושי" — "תושי" גם מלשון ישועה (גאולה).

ובביאור הענין (בפשטות²⁷) — יש לומר:

"כפלים" — פעמים רבות, כולל (נוסף על ב' פעמים ככה) גם ריבוי, או גם ריבוי גדול, ועד לתכלית הריבוי באופן של בלי גבול²⁸, כפי שמצינו בדרז"ל שלמדים מכפל הלשון בכתוב "אפילו מאה פעמים"²⁹, שהכוונה בזה

גוי' כי לא תעבור את הירדן הזה וצו את יהושע גוי' והוא ינחיל אותם את הארץ גוי'¹⁶, היינו, שבפרשת ואתחנן מודגש שבפועל היתה הכניסה לארץ (לא ע"י משה, אלא) ע"י יהושע, שלאח"ז הי' חורבן ונלות (וכמ"ש בהמשך הפרשה¹⁷ "כי תוליד בנים וגוי" — הקריאה דתשעה באב¹⁸).

ואיך מתאים זה עם תוכן ההפטרות ע"ד ביטול ושליטת החורבן והגלות ע"י הנחמה בכפלים שבגאולה נצחית וביהמ"ק נצחי?

ואף שלכאורה אפ"ל שבפרשת ואתחנן מודגש הצורך וההכרח בנחמה בכפלים שבגאולה האמיתית והשלימה (בגלל (החורבן והגלות, כיון) שהכניסה לארץ לא היתה ע"י משה), מסתבר לומר שגם הנחמה בכפליים עצמה (לא רק הצורך וההכרח בה) שייכת לתוכנה של פרשת ואתחנן, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הביאור בתוכנה של ההפטרות הראשונה ד"שבע דנחמתא", "נחמו נחמו עמי" — "נחמה בכפלים": שייכותה של ההפטרות לענין הגאולה היא (נוסף על כללות ענין ה"נחמה", "נחמו") גם מצד ענין הכפל ("נחמה בכפלים"¹⁹) — כידוע ש"כפל" שייך ומורה על ענין הגאולה, כדאיתא

20 יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). פרדר"א פמ"ח. וראה גם במדב"ר פי"ח, כא. תנחומא קרח יב.

21 ר"פ לך לך.

22 שמות ג, טז.

23 ובפרדר"א הנ"ל מוסיף: "ולומר להם צמח צמחתי לכם" (ומשמיט "בסוף מלכות רביעית").

24 זכרי' ו, יב.

25 ובפרדר"א מוסיף סיומא דקרא: "ובנה את היכל ה'". ובמדב"ר ותנחומא מוסיף: "זה משיח, וכן הוא) אומר והקימותי לדוד צמח צדיק (ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ)".

26 איוב יא, ו.

27 נוסף על הביאור ע"ד הקבלה והחסידות — ראה ד"ה ויאמר גוי' לך לך תרכ"ו. תר"ל. הובא בסד"ה נחמו עמי" (וראה לקמן הערה 91).

28 כי, כל זמן שהריבוי הוא במדידה והגבלה, אין זה ריבוי באמת לאמיתתו, שהרי יכולים להוסיף ריבוי גדול יותר.

29 ב"מ לא, א.

16 וחזור וכופל בהמשך הפרשה — "וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן וגוי" (ד, כא).

17 ד, כה.

18 רמ"א אר"ח סתקנ"ט.

19 נוסף לכך שבנדוד"ד גם הכפל עצמו הוא בענין הנחמה.

שהיו במשך זמן מוגבל, ת"י ות"כ (שנה).

ד. ויש לומר, שהבלי גבול שבגאולה האמיתית והשלימה מודגש בכפל ד"נחמו נחמו" יותר מאשר ב"חמש אותיות (ש)נכפלו וכולן לשון גאולה":

בכפל ד"לך לך" — ב' התיבות שוות באותיותיהן (למ"ד וכ"ף פשוטה), אבל חלוקת הן בפירושן ותוכנן (מצד החילוק בנקודותיהן) — "לך" (למ"ד בסגול וכ"ף בשווא) פירושו הליכה, ו"לך" (למ"ד בשווא וכ"ף בקמץ) פירושו "להנאתך ולטובתך"³⁵ (די"ל שכולל גם הנאת וטובת גאולתו מאור כשדים).

בכפל ד"פקד פקדת" — פירוש ותוכן ב' התיבות שוה (לשון פקידה), אבל יש חילוק באותיותיהן (ובנקודותיהן) — "פקד" הוא שורש התיבה, ו"פקדתי" היא הפעולה (בלשון עבר, ועד"ז "פקד" יפקוד", בלשון עתיד)³⁶. ועד"ז בכפל ד"צמח גו' יצמח" — ש"צמח" הוא השורש, ו"יצמח" היא הפעולה.

משא"כ בכפל ד"נחמו נחמו" — אין חילוק באותיותיהן ונקודותיהן של התיבות הכפולות, ששתיהן שוות ממש.

ובביאור המעלה בכפל ב' תיבות שוות ממש ("נחמו נחמו") לגבי כפל

(לא להגביל החיוב למאה פעמים ולא יותר, אלא) גם לריבוי גדול יותר ועד לתכלית הריבוי שנכלל בהשלימות ד"מאה" (כמארז"ל³⁰ "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום", שבהם נכללים כל הברכות וההארות וההמשכות וההשפעות העליונות³¹) — כי השלימות דכל הענינים היא במספר עשר (מספר השלם³²) כפי שכל א' מהם כלול מעשר (עשר פעמים עשר), מספר מאה, ובמילא נכלל בזה גם ההתכללות דעשר בכל א' מהמאה (עשר פעמים מאה), מספר אלף, וכן ההתכללות דעשר בכל א' מהאלף (עשר פעמים אלף), מספר רבבה, וכולל גם "רבבה" (מלשון) ריבוי, ועד לתכלית הריבוי ש"לא יספר מרוב"³³.

ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דכפל לגאולה — כי, ענין הכפל, בלי גבול, שייך לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתגלה בעולם האור האלקי³⁴ הבלי גבול (ובלשון הקבלה והחסידות: גילוי אור אין סוף), ולכן יהיו כל הענינים בשלימות האמיתית, החל מהשלימות האמיתית דגאולה וביהמ"ק, גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי, בלי גבול (דלא כבית ראשון ובית שני (בגאולה ראשונה ושני))

(30) מנחות מג, סע"ב.

(31) ראה בארוכה המשך חייב אדם לברך תר"ח. ובכ"מ.

(32) ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.

(33) וישלח לב, יג.

(34) ובלשון הכתוב בהפטרה דשבת נחמו — "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" (ישעי' מ, ה).

(35) פרש"י עה"פ.

(36) משא"כ "פקד" — לשון הוה, כמו זכור, שמור, וכיו"ב (ראה פרש"י דברים א, טז. תבוא כז, א. ועוד).

לפני הקב"ה ואומרים רבש"ע אינה מקבלת ממנו נחומין, שנאמר³⁹ עני' סוערה לא נחמה, א"ל הקב"ה אני ואתם נלך וננחמה, הוי נחמו נחמו עמי, נחמה נחמה עמי (עי"ן בחיריק (במקום פתח), שפירושו עמדי), אין ראוי לילך אלא אני בעצמי⁴⁰ — דיש לומר, שענין זה מרומז גם בכפל ד"נחמו נחמו", שהכפל מורה על הבליגבול שבנחמה, כיון שהנחמה היא ע"י הקב"ה בעצמו, בלי גבול האמיתי⁴¹.

ה. וביאור הענין בפרטיות יותר — שהבליגבול שבכפל ד"נחמו נחמו" אינו שולל ח"ו המעלות הפרטיות

ב' תיבות שיש חילוק ביניהם (בפירושן, כמו "לך לך", או גם באותיותיהן כמו "פקד פקדתי") — יש לומר:

כפל התיבה בשינוי מפעם הראשונה (כמו "פקד פקדתי") — מורה שיש אופנים שונים בהדבר, או שיש עוד פרט וענין מסויים שלא נכלל בפעם הראשונה, ולכן יש צורך בהוספה או בהרהר ע"י השינוי בכפל הלשון לגבי פעם הראשונה. כלומר, נוסף על חיזוק כללות הדבר ע"י כפל הלשון, מודגש בשינוי כפל הלשון שבכללות הדבר ישנם אופנים שונים שחלוקים זה מזה. משא"כ כשכפל התיבה הוא שוה ממש (כמו "נחמו נחמו") — אין חילוק באופני הדבר, ולא הוספת פרט וענין מסויים שלא נכלל בפעם הראשונה, כי אם ענין הכפל כשלעצמו.

וביאור החילוק שביניהם בנוגע לענין הבליגבול (כפל) שבגאולה — שבכפל ד"פקד פקדתי" מודגש (גם) שיש אופנים שונים בהגאולה (ובכללות — החילוק שבין גאולה ראשונה ובית ראשון לגאולה שני' ובית שני'), ויש בזה מה שאין בזה, ובמילא אין זה בליגבול לאמיתתו, משא"כ בכפל ד"נחמו נחמו" מודגש הבליגבול בענין הגאולה, בליגבול (כפל) לאמיתתו³⁷.

[ויומתק יותר ע"פ דברי המדרש³⁸ "הולכים כולם (האבות והנביאים) ששלחם הקב"ה לנחם את כנס"י]

39 ישעי' נד, יא.
40 ועפ"ז י"ל שב"נחמו נחמו עמי" נכללים כל ה"שבע דנחמתא":
ידוע הביאור בסדר ד"שבע דנחמתא", שבתחלה "הקב"ה אומר לנביאים נחמו נחמו עמי", ולאחר שכנס"י משיבה "ותאמר ציון עובני ה'", "איני מתפיסת מנחמת הנביאים", ו"הנביאים חורין ואומרים לפני הקב"ה הנה כנסי' לא נתפייסה בתנחומין שלנו", "עני' סוערה לא נחמה", אזי "חזור הקב"ה ואומר אנכי אני הוא מנחמכם וכו'" (אבודרהם בסדר פרשיות וההפטרות — בשם המדרש*).

וענין זה (הנחמה ע"י הקב"ה שבהמשך וסיום ה"שבע דנחמתא") מרומז בהפטרה הראשונה — "נחמו נחמו עמי", א"ת "עמי" אלא "עמי", היינו, שהנחמה היא לא רק ע"י הנביאים, אלא גם ביחד עם הקב"ה בעצמו**.

41 ראה גם סד"ה נחמו נחמו עמי (המשך תער"ב ח"א ע' פה): "וזהו נחמו אתם הנביאים בגילוי הנבואה שהוא גילוי האצ"י כו', ויש עוד נחמה שלמעלה מזה והוא מבחי' עצמות א"ס הב"ג, ועז"א נחמו את עמי, בחי' אנכי אנחמכם".

* וי"ל שהכוונה להמדרש שבפנים.
** ולהעיר מאוה"ת פרשתנו (ע' ב'רא) ש"י"ל ב"פ נחמו כנגד ב"פ אנכי".

37 ומצד העדר ההגבלה שבו ה"ה כולל כל אופני הגאולה בתכלית השלימות, כדלקמן ס"ה.
38 "ל"ש ישעי' רמז תמג.

נעליה, וקביעות בעולם באופן נצחי, וחיבור שניהם יחדיו (שלישי).

וכיון שב' אופני הנחמה על בית ראשון ועל בית שני מרומזים בהכפל ד"נחמו נחמו" (שב' התיבות שוות ממש) שהו"ע הבל-גבול לאמיתתו (כנ"ל ס"ד) — יש לומר, שגם כפל הנחמה "על בית ראשון ועל בית שני" (אופנים שונים בביהמ"ק) הוא באופן של בלי-גבול לאמיתתו, היינו, שענינו של ביהמ"ק השלישי הוא בלי-גבול, ומצד העדר ההגבלה יש בו השלימות דכל האופנים האפשריים⁴⁶, מצד העליון ומצד התחתון ומצד שניהם יחד, וכל א' מהם באופן של בלי-גבול.

ו. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות ד"נחמו נחמו" (נחמה בכפלים) לפרשת ואתחנן:

מהענינים העיקריים דפרשת ואתחנן — הכפל דעשרת הדברות, שאף שנאמרו בפרשת יתרו, חזרו ונכפלו בפרשת ואתחנן⁴⁷ כל פרטי הענינים דעשרת הדברות (הכוללים כל התורה כולה⁴⁸) — כפל שוה (בכללות⁴⁹).

(46) להעיר גם מדברי המדרש (שבעה ע"ה 10) שהכפל ד"נחמו נחמו" כולל ריבוי ענינים — "נחמה עליונים נחמה תחתונים, נחמה חיים נחמה מתים, נחמה בעולם הזה נחמה לעולם הבא, נחמה על עשרת השבטים נחמה על שבת יהודה ובנימין" (ראה גם שיחת ש"פ ואתחנן, שבת נחמו תש"נ (התוועדות תש"נ ח"ד ע' 116 ואילך)).

(47) ולהעיר, שכל ספר דברים הוא "משנה תורה" (מגילה לא, ב. זח"ג רסא, ב. ועוד), שכופל הענינים שנאמרו בד' הספרים.

(48) ראה פרש"י משפטים כד, יב. תו"ש יתרו (כרך טז) ע' רג ואילך. וש"נ.

(49) מלבד שינויים אחדים, כמו "שמור" (בפרשתנו) במקום "זכור" (בפרשת יתרו) —

שבאופני הגאולה, אלא שמעלות פרטיות אלו הם מצד הבל-גבול שבגאולה:

מהפירושים ד"נחמה בכפלים" ("נחמו נחמו") — שכפל הנחמה הוא "על בית ראשון ועל בית שני" (כנ"ל ס"א).

וצריך להבין⁴²: כיון שהנחמה היא (לא רק דברי פיוס וכיו"ב, אלא) עי"ז שביהמ"ק נבנה מחדש, למאי נפק"מ שנחמה זו (עי" בנין ביהמ"ק) היא על שני חורבנין של אותו ביהמ"ק? וההסברה בזה — שבית ראשון ובית שני הם ב' אופנים-דרגות בביהמ"ק, ויש בזה מה שאין בזה:

המעלה דבית ראשון — בהתגלות אלקות (מצד העליון), שהי' בו גילוי אלקות בדרגא נעלית יותר מאשר בבית שני, כיון שבבית שני חסרו ה' דברים⁴³, ובפרט הארון, "מקום מנוחת השכינה"⁴⁴. והמעלה דבית שני — בקביעותו בעולם (מצד התחתון), שהי' גדול מבית ראשון בבנין ובשנים⁴⁵, גדלות במקום (בנין) ובזמן (שנים), גדרי העולם.

וזהו הפירוש ד"נחמו נחמו", "נחמה בכפלים", "על בית ראשון ועל בית שני" — שביהמ"ק השלישי יהי' גם בית משולש, שיהיו בו המעלות דבית ראשון ודבית שני בתכלית השלימות, וגילוי אלקות בדרגא הכי

(42) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 62 ואילך.

(43) יומא כא, ב.

(44) רמב"ן ר"פ תרומה.

(45) ב"ב ג, סע"א ואילך.

וביאור הענין⁵⁰:

מהחילוקים שבין עשה"ד שבפרשת ואתחנן — ע"ד ובדוגמת החילוק שבין לוחות ראשונות (שבנ"י היו בדרגת צדיקים) ולוחות שניות⁵¹ (שבנ"י היו בדרגת בעלי תשובה), שהרי עשה"ד שבפרשתנו באים בהמשך (לוחל מ) דברי התוכחה דמשה לבנ"י, תוכן ענין התשובה, שקשורה עם לוחות שניות. ובסגנון אחר קצת: עשה"ד שבפרשת יתרו עיקרם מצד העליון, ועשה"ד שבפרשת ואתחנן עיקרם מצד התחתון⁵².

אבל, כיון שבפרשת ואתחנן לא

נזכר כלל הענין דשבירת הלוחות ולוחות שניות (כי אם בפרשת עקב שלאח"ז⁵³, אף שמצד סדר הדברים מתאים יותר שפרטי הענינים דשבירת הלוחות יבואו בהמשך לכללות הסיפור דמעמד הר סיני עד לנתינת הלוחות שבפרשת ואתחנן), יש לומר, שהכפל דעשה"ד בפרשת ואתחנן מדגיש בעיקר הבליגבול דתורה⁵⁴.

וזוהי השייכות דפרשת ואתחנן להכפל דהגאולה האמיתית והשלימה (התוכן ד"נחמו נחמו", "נחמה בכפלים") — כיון שהבליגבול שבתורה לאמיתותו ובשלימותו יתגלה לעתיד לבוא ב"תורה⁵⁵ חדשה (ש)מאתי תצא"⁵⁶.

ש"שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו" (פרש"י פרשתנו ה, יב), וכן הוספה די"ז תיבות ("י"ז תיבות תירות .. כמנן טוב" (בעה"ט שם, טו)) — די"ל, שמצד העדר ההגבלה המודגשת בכפל דעשה"ד ניתוסף שלמות ("טוב") גם בפרטי הענינים.

50) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 69. 51) ולהעיר מהדעות שהנוסח דעשה"ד שבפרשת יתרו ה' כתוב על לוחות ראשונות, והנוסח דעשה"ד שבפרשתנו ה' כתוב על לוחות שניות (פס"ז לק"ט) תשא לך, א. פרשתנו ה, יב. וראה בארוכה תו"ש תשא (כך כב) ע' קסא).

52) ועפ"ז יש לברר כמה מהשינויים בין פ' יתרו לפ' ואתחנן בכללות הסיפור דמעמד הר סיני: בפרשת יתרו מודגשת בעיקר ההתגלות האלקית שבמעמד הר סיני (באופן שמבטלת מציאות התחתון) — ויהי קולות וברקים וגו' וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם וגו' והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש וגו' ויחרד כל ההר מאד" (יתרו יט, טז-יט), ובסיום הענין, "וכל העם רואים את הקולות וגו' וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק" (כ, טו), ולא עוד אלא שכאשר אמרו למשה "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות", השיב להם משה "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהי' יראתו על פניכם וגו'" (שם, טז-יז), היינו, שרצונו של הקב"ה שבתורה התגלות אלקית שתפעל יראה וביטול. ובפרשת ואתחנן מודגש בעיקר (תכליתה

ומטרתה של ההתגלות האלקית ב) הקליטה במציאות התחתון — "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים וגו' מן השמים השמייעך את קולו וגו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעתו וגו'" (פרשתנו ד, לה"ו), "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (ה, ד), ובסיום הענין, "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם מתוך האש הענן והערפל וגו'" (שם, יט), ו"כשמעכם את הקול מתוך החושך וההר בוער באש ותקרבון אלי וגו' ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו וגו' ועתה למה נמות וגו' כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים וגו' קרב אתה ושמע וגו'", אזי "וישמע ה' את קול דבריכם בדרכים אלי ויאמר ה' אלי שמעתי וגו' הטיבו כל אשר דברו" (שם, כ"ה).

53) ט, ט ואילך.

54) ועד"ז י"ל בנוגע להכפל ד"משנה תורה" שמורה על הבליגבול דתורה. ועפ"ז יומתק ש"משנה תורה" הוא ספר חומשי' — "החמישית לפרעה", "דאפתריעו ואתגליין מיני' כל נהורין" (זח"א רי, א. וראה לקו"ט ס"פ פינחס), בלי גבול. 55) ישעי' נא, ד. ויקר' פי"ג, ג.

56) ולהעיר, שהריבוי דתורה באופן ד"כפלים לתושי" ניתוסף בלוחות שניות (ראה שמור"ר רפמ"ו), אבל הריבוי באופן של בליגבול לאמיתותו ובשלימותו הוא ב"תורה חדשה" דלעתיד לבוא.

מהטעמים שלא נתקיימה בקשת משה להכנס לארץ, כמ"ש "ויאמר ה' אלי גוי' לא תעבור את הירדן הזה וצו את יהושע כי הוא גוי' ינחיל אותם את הארץ גוי'", אף שהכניסה לארץ ע"י משה (אילו היתה) היא באופן נעלה יותר מאשר הכניסה לארץ (שהיתה בפועל) ע"י יהושע (גאולה נצחית שאין אחרי גלות) — מפני שיש גם מעלה בכניסה לארץ ע"י יהושע.

וההסברה בזה — שכיבוש וחלוקת הארץ ע"י יהושע היא מצד התחנות⁶¹, כמודגש באופן הכיבוש והחלוקה במשך ריבוי זמן, שבע שכבשו ושבע שחלקו⁶², וגם לאח"ז (ואפילו לאחרי מות יהושע) נשארו חלקים מארץ ישראל שעדיין לא נכבשו, כמ"ש בהתחלת ספר שופטים⁶³ "ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בה' לאמר מי יעלה לנו אל הכנעני להלחם בו ויאמר ה' יהודה יעלה גוי' ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני והלכתי גם אני אתך בגורלך" — כיון שבירור התחנות הוא ע"י עבודה ממושכת הדורשת ריבוי זמן כו'⁶⁴.

ועוד ועיקר — שגם לאחר שלימות

ובפרטיות יותר — שלעתיד לברא יהיו ב' המעלות דלוחות ראשונות (מצד העליון), ודלוחות שניות (מצד התחתון), ודשניהם יחד ניי"ל שמרומז גם בדיוק הלשון "תורה חדשה) מאתי תצא" — "מאתי דייקא, מהקב"ה עצמו, ו"מאתי) תצא דייקא, ש"תצא" מן השמים⁵⁷ ("מאתי") ותבוא למטה בארץ בהבנה והשגה דשכל האדם], אלא, שאין כאן התחלקות דאופנים שונים בתורה, כי אם, שמצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל האופנים האפשריים (כנ"ל ס"ה).

ויש לומר, שבאופן כזה יהי' גם ה"יחוד נפלא" (ש"השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו כו' וגם השכל מלוכב במושכל"⁵⁸) בהלימוד ד"תורה חדשה מאתי תצא" — שלא תהי' ההתחלקות דב' אופנים, מלמעלה למטה ("תען לשוני אמרתך"⁵⁹, שהאדם עונה אחר אמירתו של הקב"ה) ומלמטה למעלה ("כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁶⁰, שהקב"ה קורא ושונה אחר לימודו של האדם), כי אם באופן של בליגבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה גם השלימות בכל האופנים האפשריים.

ז. ועד"ז יש לבאר בנוגע לבקשת משה להכנס לארץ שבהתחלת פרשת ואתחנן:

61 ראה אזה"ת פרשתנו (ע' פז) שהטעם שלא נתקיימה בקשת משה הוא לפי "שמהירידות שנמשכו בגלות הארץ יהי' עלי' גדולה יותר" (וראה גם שם ע' בירכד).

62 כתובות כה, סע"א. ב"מ פט, א. זבחים קיח, ב. ועוד.

63 א, א"ג.

64 להעיר מהמעלה ד"בעתה" לגבי "אחישה" בנוגע לשלימות עבודת הבירורים (ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך).

57 כלשון הכתוב בפרשתנו (ד, לו) "מן השמים השמיעך את קולו גוי'".

58 תניא פ"ה.

59 תהלים קיט, קעב.

60 ראה תרבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז

תתרל.

שמצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל האופנים ובכל הענינים, ובפשטות — שהכניסה לארץ כיבוש וירושת הארץ היא תיכף ומיד⁷⁰ (שלימות בזמן), ובנוגע לכל הארץ כולה (שלימות במקום), לא רק ארץ שבע אומות, אלא גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, ארץ עשר אומות, ובאופן ש"כל יושבי עלי"⁷¹ (שלימות בנפש)⁷², שכל בני⁷³ (כולל גם כל

כיבוש וחלוקת הארץ בפעם הראשונה, גלו ישראל מארץ ישראל, ולא רק גלות בכל למשך שבעים שנה, אלא גם הגלויות שלאח"ז עד לגלות האחרון שנמשך קרוב לאלפיים שנה... שהכוונה בזה היא כדי לברר הניצוצות שבגלות (כמארוז⁶⁵ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", דקאי על ניצוצות הקדושה שמבררים בני בגלות⁶⁶), ובלשון הידוע לעשות מחוך לארץ ארץ ישראל⁶⁷, ולאחרי וע"י "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁶⁸ בכיורר התחתון, נכנסים לארץ בגאולה האמיתית והשלימה, ואז תהי' הכניסה לארץ בתכלית השלימות בב' המעלות (דמשה ודיהושע) גם יחד — וגאולה נצחית שאין אחרי' גלות, וגם מצד התחתון.

ומזה מובן שבפרשת ואתחנן מודגשת מעלת הכניסה לארץ בתכלית השלימות (שלא היתה ע"י משה כדי שתהי' בה גם המעלה שע"י יהושע) — באופן של בלי-גבול ("נחמו נחמו", "נחמה בכפלים"⁶⁹), כאמור,

65 פסחים פז, ב.

66 ראה תו"א בראשית ו, א. ר"פ לך לך. ובכ"מ.

67 ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה ואילך. שיחת ש"פ פינחס מבה"ח מנ"א שנה זו (לעיל ע' 51; 59 ואילך).

68 תניא רפ"ז.

69 להעיר, שהכניסה לארץ וירושת הארץ נכפלה בפרשתנו ריבוי פעמים: "הושע... ינחיל אותם את הארץ" (ג, כח), "ובאתם וירשתם את הארץ" (ד, א), "הארץ אשר אתם באים שמה

* וגם תפלת משה להכנס לארץ נכפלה ריבוי פעמים — תקט"ו תפלות.

לרשתה" (ד, ה), "בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (ד, יד), "ואתם עוברים וירשתם את הארץ הטובה הזאת" (ד, כב), "להביאך לתת לך את ארצם נחלה" (ד, לח), "על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך" (ד, מ), "וירשו את ארצו ואת ארץ עוג וגו'" (ד, מז), "על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך" (ה, טז), "ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה" (ה, כח), "בארץ אשר תירשון" (ה, ל), "לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (ו, א), "ארץ זבת חלב ודבש" (ו, ג), "והי' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך גו'" (ו, י"ד), "ובאת וירשת את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאבותיך" (ו, יח), "למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו" (ו, כג), "כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה" (ז, א) — י"ז (טוב) פעמים!

70 ובלשון הכתוב בר"פ תבוא (כהמשך הפרשיות ד"שבע דנחמתא") — "כי תבוא אל הארץ גו' (ותיכף ומיד) וירשת וישבת בה" (ובודאי שאין צורך להמתין י"ד שנה לכיבוש וחלוקה), ועד שגם הבאת הביכורים (כהמשך הכתוב "ולקחת מראשית כל פרי האדמה") היא תיכף ומיד, כיון שיקייים היעוד "ונגש חורש בקוצר ודורך ענבים גו'" (עמוס ט, ג).

71 ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

72 שלימות (בלי גבול) בעולם שנה נפש — ר"ת עשן, ומתחיל מהשלימות (בלי גבול) דתורה ("תורה חדשה מאתי תצא") — כמ"ש במתן-תורה "והר סיני ענן כולו" (יתרו יט, יח), שרומז שע"י התורה נעשית שלימות כ"עשן", עולם שנה נפש (ראה אוה"ת יתרו ע' תתטו ואילך).

73 כולל גם שבט לוי — "צתידה ארץ ישראל שתחלק לשלשה עשר שבטים" (ב"ב קכב, א).

ש"מנחם שמו"80, ולידתו ("מזלו גובר"81) בחודש זה (בתשעה באב82, וכשמתמלאת הלבנה בחמשה עשר באב יודעים בוודאות שכבר נולד משיח83), חודש שמזלו ארי', שבו "יבוא ארי' כו' ויבנה אריאל"84.

ובפרט כשחל ביום הששי — יום ברוך אדה"ר85, שנברא ביום הששי "כדי שיכנס (ימצא הכל מוכן) לסעודה מיד"86 — שרומז על אלף הששי שבו הכל מוכן לסעודה87 דליתן ושור הבר"88 ב"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"89.

ויש לומר, שבענינים אלו (חמשה עשר בחודש, חמשה עשר באב, וקביעותו ביום הששי) מודגש הבל-יגבול (כפל) שבהגאולה האמיתית

בני" שבכל הדורות שלפנ"ז74) יושבים בכל ארץ ישראל כולה, באופן קבוע ונצחי לעד ולעולמי עולמים.

*

ח. בהאמור לעיל שבשבת נחמו מודגש הבל-יגבול (כפל) שבהגאולה האמיתית והשלימה, ניתוסף עילוי מיוחד בקביעות שנה זו — ששבת נחמו בא אחרי ההכנה רבה דערב שבת ("מי שטרח"75 בערב שבת יאכל שבבת"76) שחל בחמשה עשר באב.

ובהקדם ביאור השייכות דחמשה עשר באב (ובפרט כשחל ביום הששי) לגאולה האמיתית והשלימה:

יום חמשה עשר בחודש — שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"77, שרומז על השלימות דבני" ש"מונין ללבנה" ו"דומין ללבנה"78, ו"עתידים להתחדש כמותה"79, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא (ששייך ללבנה, ספירת המלכות).

חמשה עשר בחודש מנחם-אב ("מנחם" לפני "אב") — שלימות החודש שנקרא על שמו של משיח,

80) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

81) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע פני משה שם.

82) ירושלמי ואיכ"ר שם. במדב"ר פ"ג, ה (בסופו).

83) ע"ד שמצינו בנוגע לקביעת היום"ט דחמשה עשר באב על שכלו מתי מדבר, אף שביטול הגזירה ה"י כבר בתשעה באב (תענית ל, סע"ב ובפרש"י ותוס' — מאיכ"ר פתיחתא לג). 84) יל"ש ירמי' בתחלתו (רמז רנט).

85) שהמליך את הקב"ה על כל העולם בהכרותו 'ה' מלך גאות לבש" (תהלים צג, א — שירו של יום הששי), ובאמרו לכל הנבראים "בואו ונשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושה" (שם צה, ו — כמ"ש בקבלת שבת) — שתכלית השלימות דהתגלות מלכותו של הקב"ה בעולם תהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

86) סנהדרין לח, א ובפרש"י. 87) להעיר ממארו"ל "הכל מתוקן לסעודה" (אבות פ"ג מט"ז — שלומדים בשבת זה).

88) ראה בי"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג. ועוד.

89) תמיד בסופה.

74) שבוה מודגשת השלימות ד"כל יושבי" גם לגבי המעמד ומצב ד"כל יושבי" עלי" בזמן הבית.

75) "טרח" דייקא — לא רק הכנה סתם, אלא הכנה רבה, כי, מצד גודל החשיבות דשבת יש צורך בהכנה רבה דוקא (ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. ובכ"מ).

76) ע"ז ג, סע"א.

77) זח"א קנ, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

78) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

79) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

כולל ובמיוחד גדלות רוחנית, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"⁹⁴ (ככל פרטי דיני מלך⁹⁵, ועאכו"כ בנוגע למלך המשיח, מלך ורב⁹⁶), נמשך החורבן והגלות משך זמן, ועד למשך זמן הכי ארוך — שהכוונה בזה היא שתהי' שלימות הגאולה מצד העליון ומצד התחתון, ומצד שניהם יחד.

ובהענין דהכל מוכן לסעודה — ששלימות הסעודה ד"יום שכולו שבת" (ע"י ההכנה ביום הששי) בכל פרטי הענינים היא מצד השלימות דבלי גבול, כמודגש גם בהכפל ד"טוב"⁹⁷ ביום הששי⁹⁸.

ט. ויש להוסיף, שהענין דבלי-גבול מודגש גם בעבודת האדם החל מחמשה עשר באב — ד"מכאן ואילך דמוסיף יוסיף", "מחמשה עשר באב

והשלימה שמתבטא בהשלימות האמיתית דכל הענינים גם יחד:

בהענין ד"קיימא סיהרא באשלמותא" (חמשה עשר בחודש) — ששלימות הלבנה היא עי"ז שמקבלת אור השמש בשלימות, ועד לתכלית השלימות דחיבור ב' המעלות דשמשא וסיהרא לעתיד לבוא, כמ"ש⁹⁹ "והי' אור הלבנה כאור החמה גו"¹⁰⁰.

בהענין דחמשה עשר במנחם-אב — שלידת משיח היא ברגע שלאחרי החורבן דוקא, כדאיתא במדרז"ל¹⁰¹ שכשגעתה פרתו פעם א' נחרב ביהמ"ק, וכשגעתה פרתו פעם הב' נולד מושיען וגואלן של ישראל, ולא עוד אלא שגם לאחר שנעשה גדול¹⁰²,

90 ישע"י ל, כו.

91 ויש לקשר זה עם ענין הכפל: כפל האותיות שרומזות על גאולה — שאותיות כפולות הם בחי' יחוד אתון דוכרין עם אתון נוקבין, שזוה"ע יחוד קוב"ה ושכינתו, יחוד סוכ"ע וממכ"ע, שעיי"ז נעשית הגאולה (רד"ה לך לך ת"ל. וראה גם סד"ה נחמו עת"ר); והכפל ד"נחמו נחמו" — שהו"ע חיבור סוכב וממלא, מקיף ופנימי (סד"ה נחמו עת"ר*). תער"ב (**).

92 ירושלמי ואיכ"ר שם.

93 ומסתבר יותר לומר שגם זה נכלל ב"נולד מושיען של ישראל" — שאין הכוונה להציאה לאויר העולם, שאז בפועל אינו "מושיען של

(*) ועם: "חזהו ויהי אור הלבנה כאור החמה כו". (** ועם: "לעתיד יהי המקיף בבחי' פנימי ממש. . . וזהו נחמו נחמו עמי, נחמו אתם נביאי בגילוי הנבואה שהוא המשכת האר"פ, ועוד נחמו את עמי בבחי' נחמה העליונה דאנכי אנחמכם בהמשכת גילוי האר"מ שיאיר בפנימיות ממש".

ולהעיר גם מהקשר למש"נ בפרשת ואתחנן (ד, לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך גו", שהאמונה שהיא בבחי' מקיף נמשכת בפנימיות דעת (ראה לקו"ת פרשתנו, ד.ג. המשך תער"ב שם — בביאור המשך ההפסטה "דברו על לב ירושלים וקראו אלי").

ישראל*", אלא להתגלות (דוגמת לידה כפשוטה) ד"מושיען של ישראל", שכבר ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל ממש (וראה גם נצח ישראל (למהר"ל) פכ"ו (ע' קלב). ישועות משיחו (לאברבנאל) העיון השני פ"א).

94 שמואל"א ט, ב. וראה אוה"ת וירא תשסד,

ב. ועוד.

95 להעיר משיעור הרמב"ם דיום הש"ק זה (הל' זכי ומתנה ספ"א) — "עושינן כפי משפט המלך, שכל דיני המלך בממון על פיהן דנין".

96 ש"ילמד כל העם ויורה אותם כו" (רמב"ם

הל' תשובה ספ"ט). וראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"א.

97 ובפרט שבפעם השני נאמר "טוב מאד",

ש"מאד" הוא בלי גבול.

98 נוסף לכך ש"ששי" הוא הכפל ד"שלישי",

שענינו חיבור עליון ותחתון.

(*) אף ש"ל שלעת"ל יוכל תינוק שנולד לעשות כו"כ פעולות, כבימי המבול (ראה ב"ר פל"ו, א). ולהעיר גם מ"נבואת הילד" (נדפס בטיס נגיד ומצוה. ועוד), ואכ"מ.

ישראל) "הי' תהא שנת נפלאות אראנו", ובפרט שבמשך השנה ראו בפועל (ויראו עוד) כו"כ מאורעות שהם "נפלאות", ויתירה מזה, שכל א' מהם הוא באופן של "פלא" גם ביחס לה"פלא" שלפניו, פלא לגבי פלא שמעורר התפעלות חדשה¹⁰⁶,

— כולל גם ה"פלא" שמתרחש בימים אלו ממש: כינוס אנ"ש והשלוחים שיחיו במדינת רוסיא, שהתכנסו מכו"כ מקומות (גם משאר מדינות שבעולם) בעיירה ליובאוויטש, כולל גם כדי להשתטח על ציוני קודש של רבותינו נשיאינו ששם מנוחתם כבוד, וגם על הציון הק' של אאמו"ר ז"ל (שיום ההילולא שלו, עשרים באב, מתברך מיום הש"ק זה), ונוסף לזה, מתכנסים בעיר הבירה דכל המדינה — מאַסקווא¹⁰⁷, כדי להתייעץ ולהתדבר יחדיו ("איש את רעהו יעזורו"¹⁰⁸, מתוך אהבה ואחדות, "כאיש אחד בלב אחד"¹⁰⁹) ולקבל החלטות טובות להוסיף ביתר

ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו⁹⁹:

כיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות"¹⁰⁰, ומקיימים מצות תלמוד תורה ע"י קביעת עתים לתורה "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה"¹⁰¹, מובן, שעיקר ושלמות הענין הדוספה בלימוד התורה הוא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה,

ובלשון הכתוב בפרשת השבוע¹⁰² — "בכל מאדך", "מאד שלך", שקשור עם "מאד" (בלי גבול) האמיתית¹⁰³,

וזוהי ההכנה להוספה בתורה לאמיתתה ובשלמותה באופן של בלי גבול ממש — "תורה חדשה מאתי תצא" (כנ"ל ס"ו).

ועי"ז נעשית השלימות ד"יוסיף חיים על חייו" באופן שלמעלה ממדידה והגבלה — חיים נצחיים.

י. והדגשה יתירה בכהנ"ל — בשבת נחמו שלמחרת חמשה עשר באב דשנת ה'תנש"א:

דובר כמ"פ בתקופה האחרונה שלפי כל הסימנים נמצאים אנו ב"שנה שמלך המשיח יתגלה בו"¹⁰⁴ (נוסף על החשבון דערב שבת לאחר חצות שמתחיל בשנת ה'תנש"א¹⁰⁵) — כמרומז בהר"ת (שנתפשט בכל

106 וע"ד שמצינו במ"ת ש"על כל דיבור פרחא נשמתן" (שבת פח, ב), שכיון שהדיבור השני הביא לכלות הנפש מחדש, עכצ"ל, שנתגלה בו גילוי נעלה יותר מהדיבור שלפניו; וכיחד עם זה, גם הגילוי היותר נעלה נמשך ונקלט בפנימיות, עי"ז ש"החזירה להם הקב"ה להן בטל שעתידי להחיות בו את המתים" (שבת שם. תניא ספ"ו), כח הבלי גבול.

107 (להעיר, שהמאמר וידעת היום (שמתחיל בפסוק בפרשת ואתחנן) תרנ"ז — א' המאמרים הקבועים של כ"ק ארנ"ע שהי' חוזר עליו מפעם לפעם ביחוד בשביל לטהר אויר העולם ("היום יום" כח תמוז. ובכ"מ) — נקרא בשם "וידעת חאָטקווא".

108 ישע"י מא, ו.

109 פרש"י יתרו יט, ב.

99 תענית בסופה ובפרש"י.

100 רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

101 תניא פל"ד.

102 ו, ה.

103 ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

104 יל"ש ישע"י רמו תצט.

105 ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא תש"נ

ס"ח. וש"נ.

בחדש ניסן, שבו נגאלו ובו עתידין להגאל¹¹⁴, ועכ"פ בחדש אייר, ר"ת אברהם יצחק יעקב ורחל¹¹⁵ (ד' רגלי המרכבה¹¹⁶) ש"מבכה¹¹⁷ על בני מאנה להנחם¹¹⁸ עד שהקב"ה מבטיחה ש"שבו בנים לגבולם"¹¹⁹, ועכ"פ בחדש תמוז, חודש הגאולה — נמצאים כבר בחדש החמישי, בחי"ה החמישית לפרעה, "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"¹²⁰, חודש מנחם-אב שמזלו ארי' (כנ"ל ס"ח),

ובחדש זה עצמו — בשבת נחמו, שבו מתחילה ה"נחמה בכפלים" ("כפלים לתושי'¹²¹" ד"שבע דנחמתא", ובחציו השני של החודש, שבו מתחילה ההכנה¹²² לחודש

שאת וביתר עוז בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בכל המדינה ובכל העולם כולו, ויה"ר שיהי' הכינוס בהצלחה רבה ומופלגה, ובאופן של הוספה כפולה ומכופלת, "דמוסיף יוסיף", ועד להוספה שלמעלה ממדידה והגבלה — שמאורע זה הו"ע של "נפלאות", שאותה מדינה שלחמה נגד פעולותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ועד"ז בנוגע לפעולותיו של בעל ההילולא דעשרים באב) בהפצת התורה והמעיינות חוצה, מארכת ומכבדת את תלמידיו ושלוחיו וההולכים בדרכיו ואורחותיו בהפצת התורה והמעיינות חוצה —

ש"נפלאות" אלו (שכבר ראו בפועל) מעוררים ומדגישים שתיתך ומיד רואים הפלא הכי גדול — גאולה האמתית והשלימה עלי' נאמר¹¹⁰ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נפלאות" גם בערך לצי"מ¹¹¹.

ובפרט שבשנת "נפלאות אראנו" עצמה הולכים ומתקרבים לסיומה של השנה — שנמצאים כבר לאחרי חודש העשירי (מחודש תשרי, התחלת וראש השנה), בחדש ה"א, שקשור עם "אחד עשר יום מחורב"¹¹², בחי"ה שלמעלה ממדידה והגבלה דעשר, וסדר השתלשלות¹¹³,

וגם לפי מנין החדשים מחודש ניסן — שאילו זכו היתה באה הגאולה

114 ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

115 מאו"א א, פד. ב"ש אה"ע סקכ"ו ס"כ.

116 ולהעיר, שרגל הרביעי שבמרכבה (רחל) הוא (גם) דוד (זח"א רמח, ב. ועוד) — דוד מלכא משיחא.

117 ירמ' לא, יד.

118 להעיר מוח"ג כ, ב: "מאנה להנחם על בני', דלא קבלה מנייהו תנחומין, כי איננו (ולא כתיב כי אינם)", בגין דמלכא קדישא הוא סליק לעילא ולעילא ולא אשתכח בגוה*¹¹⁷, שכולל גם "מאנה להנחם" ע"י הנביאים, כי אם דוקא ע"י הקב"ה בעצמו.

119 שם, טז.

120 ראה לעיל הערה 54.

121 להעיר ש"לתושייה" בגימטריא תנש"א.

122 ויתירה מזה — כידוע ש"ארי" (מזלו של חודש מנחם-אב) ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ

(* וראה גם זח"ב כט, ב: "כי איננו, כי אינם מבעי ל', אלא בגין דבעלה דאיהו קול אסתלק מינה ולא אתחבר בהדה". ובלקוטי לוי"צ שם (ע' נט) מבאר ש"אסתלק מינה הוא ת"ת, ולא אתחבר בהדה הוא יסוד", ומסיים, ש"ענפ"א א"ש שגם פירוש הפשוט כי איננו שקאי על בני' ג"כ א"ש, כי בני' יוסף ובנימין הם בחי' יסוד).

110 מיכה ז, טו.

111 ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

112 לשון הכתוב — דברים א, ב.

113 ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 630. וש"נ.

ובפרטיות יותר — הוספה בלימוד התורה ("מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה"), הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, כולל לימוד עין יעקב, אגדה שבתורה, ש"רוב סודות התורה גנוזין בה"¹²⁵, ועוד ועיקר, לימוד פנימיות התורה, כדברי האר"ל (שיום ההילולא שלו בחמשה מנ"א) ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"¹²⁶, ובמיוחד לאחרי שנחבאה בתורת החסידות באופן ששייך להבנה והשגה דכאו"א מישראל,

והדגשה מיוחדת על ההוספה בלימוד התורה בעניי הגאולה — הן בנגלה דתורה, ובפרט בספרו של הרמב"ם¹²⁷ שכולל גם ההלכות ששייכות לזמן הגאולה, כמו הלכות בית הבחירה (שלמדום זה-עתה בימי בין המצרים), וכן הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח¹²⁸, והן בפנימיות התורה, שנוסף לכך שכללות הלימוד דפנימיות התורה מקרב את הגאולה, "בהאי חיבורא דילך (תורתו של רשב"י) .. יפקון ב"י מן גלותא ברחמי"¹²⁹, יש עילוי מיוחד בלימוד החלקים דפנימיות התורה שמבארים עניי הגאולה.

(125) תניא אגה"ק סכ"ג.

(126) שם סכ"ו (קמב, ב).

(127) נוסף על לימוד השיעורים היומיים (וראה גם הערה הבאה, ולעיל הערה 95).

(128) בסיום וחזרתם ספר שופטים (ספר הי"ד, שהוא סיום ספר יד (החזקה) כולו). — ולהעיר, שהתחלת הלימוד דספר שופטים (נעוץ סופן בתחלתן) הוא בסמיכות לראש השנה, סיום וחזרתם ה"שבע דנחמתא", שהתחלתם בשבת נחמו.

(129) זח"ג קכד, ב — ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק שם.

שלאח"ז, חודש אלול, חודש האחרון דשנת "נפלאות אראנו"¹²³ —

הרי בודאי ובודאי שצריכה להיות הגאולה האמיתית והשלימה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בפועל ממש, ותיכף ומיד, בעיצומו של שבת נחמו שלמחרת ט"ו באב, שבו מודגש הבלי-גבול דהגאולה האמיתית והשלימה.

*

יא. ובנוגע לפועל:

כיון שנמצאים על סף הגאולה האמיתית והשלימה שבה יהיו כל הענינים באופן של בלי גבול — צריכה להיות ה"טעימה" (בערב שבת, ש"טוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל"¹²⁴) מהבלי גבול דהגאולה, ע"י ההוספה בעניי התומ"צ באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

הושר" (של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). ועוד), שכולל (נוסף על ההכנה) גם חודש אלול, וגם חודש תשרי, עד ועד בכלל הושר"ר.

(123) וגם חודש ההכנה לשנה הבאה — ה'תשנ"ב, ר"ת ה'י' תהא שנת נפלאות בכל*, היינו, שה"נפלאות" אינם רק בענינים פרטיים, אלא "נפלאות בכל", באופן של בלי גבול (ומצד העדר ההגבלה ישנם גם כל הענינים הפרטיים), ועוד וג"ז עיקר, לא רק "נפלאות אראנו" (נ"א) בלשון עתיד, אלא גם "נפלאות בעינינו" (נ"ב), כלשון הכתוב (תהלים קיח, כג) "מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו", שמהללים להקב"ה על נפלאות הגאולה** שכבר היו בפועל (בשנת נפלאות אראנו).

(124) ש"רע אדה"ז או"ח סו"ס רנ.

(*) ולהעיר ש"בכל" בגימטריא נ"ב.

(**) "נפלאות היא בעינינו ולא נוכל לדעת איך היתה גאולה שלימה כ"כ מה שלא יורה עליו הטבע" (מצו"ד עה"9).

"שלשה דברים" פועלת שלימות בכל עניני העבודה שנכללים ב"שלשה דברים" — ג' הקוץ תורה עבודה וגמילות חסדים¹³³, שקיומם ע"י ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה — שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל הקוץ¹³⁴.

יג. ויש להוסיף בזה גם בשייכות להאמור לעיל ע"ד ההוספה בלימוד התורה מחמשה עשר באב ואילך: "שלשה דברים" — רומז (גם) על התורה, "אוריאן תליתאי"¹³⁵, כולל ובמיוחד — ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא" בגאולה השלישית, שההכנה לזה היא ע"י ההוספה בלימוד התורה באופן של בלי גבול מחמשה עשר באב ואילך (כנ"ל ס"ט).

ועפ"ז יש לבאר הוראת המשנה "הסתכל בשלשה דברים" שנלמדת ביום השבת שלמחרת חמשה עשר באב — שאף שבחמשה עשר באב החליט כאו"א (והתחיל לקיים בפועל) להוסיף בלימוד התורה, מ"מ, ביום השבת

ומה טוב — שלימוד זה יהי באופן ד"עשרה (ציבור) שיושבים (בהתיישבות וקביעות) ועוסקים (באופן של "עסק") בתורה¹³⁰, כההוראה ד"דבר משנה" שלומדים בפרקי אבות דשבת זה — פרק שלישי, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, שעל ידם נעשית הנחמה בכפלים על בית ראשון ובית שני.

יב. ויש להוסיף לימוד והוראה בשייכות לענין הגאולה גם מהתחלת פרק שלישי — "הסתכל בשלשה דברים":

"שלשה דברים" (סתם) — יש לומר, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, גאולה משולשת וביהמ"ק משולש, שכולל ב' המעלות דגאולה ראשונה ושני, בית ראשון ושני, ושניהם יחד.

ו"הסתכל בשלשה דברים" — "הסתכל" דייקא, שמורה על העיון וההתבוננות בהעמקה יתירה¹³¹ בענין הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי ("שלשה דברים"), מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, "אזכה לו בכל יום שיבוא"¹³², שיבוא בכל יום, ביום זה ממש, ועאכו"כ כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות בשלשה דברים היא ביתר שאת וביתר עוז.

ויש לומר, שההסתכלות בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי

133 אבות פ"א מ"ב.

134 ועד"ז בנוגע ל"סור מרע" — כהמשך המשנה "ואין אתה בא לידי עבירה" — "ואין אתה בא" דייקא, בדרך ממילא, ללא צורך להתעסק בשלילת הרע, ואפילו לא "לידי עבירה", שגם דברים שיכולים להביא לידי עבירה (כמו תאוות היתר) נעשים מושללים בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה, מעין ודוגמת המעמד ומצב דימות המשיח, כפס"ד הרמב"ם (בסיום וחותרם ספרו "משנה תורה") ש"באותו הזמן . . כל המעדרים מצויין כעפר", "כעפר" דייקא, שאין לו שום חשיבות, כיון ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

135 שבת פה, א.

130 אבות פ"ג מ"ו.

131 ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סקכ"ח סל"ו.

ועוד.

132 נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'.

וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

נא ואראה את הארץ הטובה גו' ההר הטוב הזה (זו ירושלים) והלבנון" (זה בית המקדש)¹³⁹, שמשה רבינו, וכל דורו, וכל בני" שבכל הדורות, יחד עם בני" שבדורנו זה, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁴⁰, ונשיא דורנו בראשנו, באים ונכנסים לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי,

וחוגגים שם את שמחת הגאולה¹⁴¹ מתוך שמחה גדולה ויתירה גם ביחס לשמחת בית השואבה¹⁴² שעלי' אמרו¹⁴³ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו",

ובלשון חז"ל בסיום וחותם מסכת תענית (בהמשך הסוגיא ד"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב") — "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם.. וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר¹⁴⁴ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

שלמחרתו צריך לבחון ("הסתכל") ההחלטות שלו ולהוסיף בהם עוד יותר, באופן כפול¹³⁶, ועד שיהיו באופן המתאים וראוי להכנה (מעין ודוגמא) להבלי גבול ד"תורה חדשה מאתי תצא", השלימות ד"אוריין תליתא" בגאולה השלישית.

יד. ויה"ר שמההסתכלות (עיון והתבוננות) בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי ("הסתכל בשלשה דברים"), נזכה תיכף ומיד לראות הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

ובפשטות — שבשבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו, לפני התחלת הקריאה (בזמן המנחה) בפרשה שלאח"ז, "והי' עקב תשמעון",

— ששייך במיוחד לתקופה זו, כידוע¹³⁷ ש"עקב" (גם) קאי על אחרית הימים, עקבתא דמשיחא, שאז ודאי "תשמעון גו' ושמרתם ועשיתם גו'" כל עניני התומ"צ במחשבה ודיבור ומעשה ("שלשה דברים") —

מתקיימת בקשת משה ("גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹³⁸) "אעברה

(139) ג, כה ובפרש"י.

(140) בא יו"ד, ט.

(141) כמרומז גם ב"והי' עקב תשמעון" — "אין והי' אלא לשון שמחה" (ראה ב"ר פמ"ב, ג. ושי"ג), כולל ובמיוחד ולכל לראש — שמחת הגאולה.

(142) "על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה מעלות שבתהלים" * (סוכה שבהערה הבאה).

(143) סוכה נא, סע"א — במשנה. שם, ב.

(144) ישעי' כה, ט.

(136) להעיר מהשייכות דכפל לשבת — "כל עיסקא דשבתא כפול" (מדרש תהלים צב, א), שלכן שייך לגאולה, כמארו"ל (שבת קיח, ב) "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין", דקאי על "שתי שבתות" שבכל שבת (לקו"ת בהר מא, א), הכפל שבשבת (וראה רד"ה לך תר"ל).

(137) ראה אוה"ת ר"פ עקב.

(138) ראה לקו"ש ח"יא ע' 8 ואילך. וש"נ.

(* ספרו של דוד מלכא משיחא.